

اصول و مفاهیم برنامه‌ریزی درسی

www.ketab.ir

مؤلف

هادی فرقانی

نشر آرکا

فرهانی، هادی، ۱۳۷۲-	سرشناسه
اصول و مفاهیم برنامه‌ریزی درسی / مولف هادی فرقانی.	عنوان و نام پدیدآور
تهران: آرکا، ۱۴۰۰.	مشخصات نشر
۱۵۹ ص: مصور، جدول	مشخصات ظاهری
۳-۴-۹۶۳۸۷-۶۲۲-۹۷۸: ۷۸۰۰۰۰ ریال	شابک
یادداشت	وضعیت فهرست‌نویسی
فیا	موضوع
برنامه‌ریزی درسی	موضوع
نظام‌های آموزشی - طرح و برنامه‌ریزی	موضوع
Instructional systems - Design	موضوع
آموزش و پرورش - فلسفه	موضوع
Education - Philosophy	موضوع
۳۷۵/۰۰۱	رده‌بندی دیویی
۸۴۴۱۵۰۳	شماره کتابشناسی ملی
فیا	اطلاعات رکورد کتابشناسی

عنوان کتاب	: اصول و مفاهیم برنامه‌ریزی درسی
ناشر	: نشر آرکا
مؤلف	: هادی فرقانی
تیراژ	: ۵ نسخه
صفحه‌آرا	: مریم مقدم سلیمی
طراح جلد	: مریم مقدم سلیمی
نوبت چاپ	: چاپ اول - تابستان ۱۴۰۰
شابک	: ۳-۴-۹۶۳۸۷-۶۲۲-۹۷۸
قیمت	: ۷۸۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای نشر آرکا محفوظ است.

در صورت تخلف اعم از چاپ کتاب، فتوکپی و برداشت به صورت دست‌نویس متخلف تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرد

نشانی دفتر: تهران خیابان شریعتی (بالا تر از سیدخندان)، کوچه آریایی، پلاک ۴۵، واحد ۱۴

شماره تلفن: ۰۲۱-۲۲۸۹۳۲۱۱ و ۰۲۱-۲۶۷۱۱۵۱۲ پیامک: ۵۰۰۰۱۹۹۱

فهرست

۱۰	مقدمه.....
۱۰	تاریخچه برنامه ریزی درسی.....
۱۱	۱- برنامه ریزی درسی در دوره پیش ادبیات.....
۱۱	۲- نحوه برنامه ریزی درسی در دوران ادبیات (نوشتاری).....
۱۲	۳- تاریخ برنامه ریزی درسی در دوران مدرن.....
۱۲	چرخه برنامه ریزی درسی.....
۱۴	تفاوت برنامه ریزی درسی و برنامه ریزی آموزشی.....
۱۵	جنبش های برنامه ی درسی.....
۱۵	۱- جنبش روانشناسی قوای ذهنی ← از سال ۱۸۶۰ تا ۱۸۹۰.....
۱۵	۲- جنبش پیروان هربارت ← ۱۸۵۰ تا ۱۸۹۰.....
۱۶	۳- جنبش مطالعه ی کودک ← سال های شکوفایی ۱۸۹۰ تا ۱۹۱۰.....
۱۶	۴- جنبش روانشناسی تجربی (رفتارگرا) برنامه ی درسی علمی سال های شکوفایی ۱۹۱۰ تا ۱۹۳۰.....
۱۶	۵- جنبش کارایی اجتماعی ← ۱۹۱۰ تا ۱۹۲۰.....
۱۷	۶- جنبش پیشرفت گرایی ۱۹۳۰ تا ۱۹۴۰.....
۱۸	۷- جنبش نظریه ی ساختاری (برنامه درسی مفهوم محور ۱۹۶۰ تا ۱۹۸۰).....
۱۸	۱- جنبش انتقادی برنامه ی درسی (بازسازی اجتماعی) سال های شکوفایی ۱۹۶۰ تا ۱۹۸۰.....
۱۹	۲- جنبش پست مدرن برنامه ی درسی سال های ۱۹۹۰ تا کنون.....
۱۹	۳- جنبش نوفهم گرایی از ۱۹۸۰ تا کنون.....
۲۲	فصل اول: مفهوم برنامه درسی.....
۲۴	قلمروهای رشته برنامه درسی.....
۲۴	۱- مبانی برنامه درسی.....
۲۵	۲- فعالیت های فنی برنامه درسی یا مهندسی برنامه درسی.....
۲۶	۳- اجرای برنامه درسی.....
۲۸	انواع برنامه درسی از دیدگاه پوزنر.....
۳۰	مفهوم نظریه.....
۳۳	فصل دوم: مفهوم نظریه برنامه درسی.....
۳۴	ماتئوری آیزنر.....
۳۵	۱- دیدگاه رشد و تکامل فرایندهای شناختی.....
۳۵	۲- دیدگاه منطقه گرایی علمی.....
۳۷	۳- دیدگاه تناسب (ارتباط) شخصی.....
۳۸	۴- سازگاری اجتماعی و بازسازی اجتماعی.....

۳۹	فصل سوم: الگوهای برنامه‌ریزی درسی
۴۰	الف) الگوهای فنی
۴۱	ب) الگوی تابا
۴۱	ج) الگوی جانسون
۴۲	د) الگوی بوشامپ
۴۲	هـ) الگوی شین
۴۳	فصل چهارم: طراحی برنامه درسی
۴۴	عناصر برنامه درسی
۴۶	چارچوب نیازسنجی در برنامه‌ریزی درسی
۴۶	۳- منابع اطلاعات
۴۷	۴- روش‌ها و فنون نیازسنجی
۴۸	دیدگاه‌های اساسی در انتخاب محتوا
۵۰	الگوهای سازماندهی محتوای برنامه درسی
۵۳	کیفیت و سودمندی مواد
۵۶	فصل پنجم: نظریه یادگیری معنی‌دار کلامی آزویل
۵۷	هرم ساخت شناختی
۵۷	معنی‌دار بودن یادگیری
۵۸	یادگیری مطالب معنی‌دار
۵۹	مشمول‌کننده‌ها
۵۹	انواع مشمول‌کننده
۶۱	کاربردهای آموزشی نظریه یادگیری معنی‌دار کلامی
۶۱	کنترل عوامل مؤثر در یادگیری و یادداری مطالب معنی‌دار
۶۲	پیش‌سازمان‌دهنده
۶۴	انواع پیش‌سازمان‌دهنده‌ها
۶۵	انگیزش و یادگیری معنی‌دار
۶۶	نظریه یادگیری شناختی - اجتماعی بندورا
۶۶	تعیین‌گری متقابل
۶۷	یادگیری از راه مشاهده
۶۷	مراحل یا فرایندهای یادگیری از راه مشاهده
۶۸	مرحله توجه
۶۸	مرحله به یادسپاری یا یادداری
۶۹	مرحله بازآفرینی
۷۰	مرحله انگیزشی
۷۱	یادگیری خودنظم‌دهی
۷۲	آموزش خودنظم‌دهی به کمک برنامه تغییر شناختی - رفتاری
۷۴	هم‌نظم‌دهی

۷۵	عاملیت انسانی
۷۶	کاربردهای آموزشی نظریه یادگیری شناختی - اجتماعی
۷۹	فصل ششم: روایت پایناز: از سنت گرایی تا نوفهم گرایی
۸۱	سنت گرایان
۸۴	متخصصان ادراکی - تجربی
۸۵	نوفهم گرایی
۸۸	فصل هفتم: فرادیدگاه یا دیدگاه های فراگیر
۸۹	فرادیدگاه سنت گرایی
۹۰	فرادیدگاه پژوهش / تصمیم گیری
۹۱	فرادیدگاه دگرگونی و تحول
۹۴	فصل هشتم: رویکردی یادگیری و برنامه درسی دستورالعمل ها
۹۵	مقدمه
۹۶	مقدمه ای بر مدل مورد استفاده
۱۰۳	تصمیم گیری برای طراحی یا بازنگری یک درس یا یک برنامه
۱۰۴	دلیل آغاز پروژه ها
۱۰۶	رویکردهای تولید پروژه
۱۰۸	انتخاب پروژه های که باید انجام شود
۱۱۰	انتخاب تیم طراحی و تعیین اهداف و رویه ها
۱۱۲	۱. درون داده های دانشجویان
۱۱۵	۲. درون داده های اجتماعی
۱۱۷	۳. اولویت های آموزشی
۱۱۷	۴. حیطه دانش
۱۱۸	۵. پژوهش
۱۲۱	تجربه و تحلیل راهنماها
۱۲۳	هدف های آرمانی
۱۲۶	فصل نهم: روش تدریس
۱۲۷	مقدمه
۱۲۷	دیدگاه های مربوط به حدود و ثغور برنامه درسی و آموزشی
۱۲۹	برنامه ریزی به عنوان تفکر
۱۲۹	برنامه ریزی به عنوان یک فرآیند
۱۲۹	نظریه ساختن گرایی در برنامه ریزی تدریس
۱۳۰	برنامه ریزی به عنوان ساختن گرایی
۱۳۰	آغاز به کار برنامه ریزی
۱۳۱	برنامه ریزی واحد موضوعی در هم تنیده و مؤلفه های آن
۱۳۱	مقاصد و اهداف واحد

مقدمه مؤلف

برنامه‌ریزی درسی و تدوین سرفصل درون رشته‌های تحصیلی دانشگاه‌ها از فعالیت‌هایی است که تاکنون اهم آن برعهده شورای عالی انقلاب فرهنگی و شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (فرهنگ و آموزش عالی سابق) بوده و گروه‌های آموزشی دانشگاه‌ها برای تغییر و تحول در آن، اختیارات بسیار محدودی داشته‌اند. اما سند برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور (۱۳۷۷، ص ۳۸۰) در راستای تمرکززدایی در بخش آموزش عالی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را مکلف نمود تا به منظور ایجاد دگرگونی در نظام برنامه‌ریزی آموزشی و شیوه‌های آموزش، اختیار برنامه‌ریزی درسی را به دانشگاه‌های واجد شرایط محول نماید.

اینک که وزارتخانه حرکت به سمت تمرکززدایی و واگذاری اختیارات به دانشگاه‌ها را آغاز نموده است و دانشگاه‌ها اولین گام‌ها را در این زمینه برداشته‌اند، بررسی چند موضوع اساسی برای دست‌اندرکاران این امر خطیر ضروری می‌نماید. برای مثال، باید مشخص شود برنامه‌های درسی طی چه فرایندی باید تهیه شوند؟ برنامه درسی مطلوب چگونه باید طراحی شود تا ضمن استفاده از پیشرفته‌ترین ابزارها و روش‌های تدریس، یادگیری واقعی را تضمین کند؟ چگونه می‌توان قضاوت کرد که برنامه‌های تهیه شده از مطلوبیت و کیفیت لازم و کافی برخوردارند؟ در عصری که به دلیل انفجار دانش، خودفراگیری در کانون توجه نظام‌های آموزشی قرار گرفته است، تا چه حد اصول یادگیری مدام‌العمر و فراگیری خود رهبر در برنامه‌های درسی تدوین شده رعایت می‌شود؟

امید است این مجموعه مورد قبول همکاران محترم دانشگاهی واقع شود. از تمامی کسانی که به نوعی از مطالب کتاب استفاده می‌کنند خواهشمندیم با ارائه پیشنهادهای خود ضمن رفع نواقص، بر غنای مطالب چاپهای بعدی بیفزایند.